

родний рівень. Головним завданням вітчизняної системи освіти сьогодні є також реформування стандартів національної системи акредитації освітніх закладів з урахуванням їх потенційної можливості отримати як інституційну, так і програмну акредитацію відповідно до сучасних міжнародних стандартів якості підготовки бізнес-лідерів (менеджерів).

Список літератури: 1. Інформаційний ресурс Інтерфакс – режим доступу: [<http://interfax.com.ua/news>]. 2. McGhee P. The Academic Quality Handbook: Enhancing Higher Education in Universities and Further Education Colleges / P. McGhee – NY: Kogan Page, 2003. – 246 p. 3. Stephenson J., Yorke M. Capability and Quality in Higher Education // J. Stephenson, M. Yorke – NY: Routledge, 2013. – 224 p.

*Гаряєва Г. М.
НТУ «ХПІ»*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ

Виховання в цілому як певна діяльність в суспільстві, в культурі є способом передачі досвіду, зразків поведінки, мислення, норм, цінностей, ідеалів одного покоління іншому, спосіб трансляції культури. Виходячи з цього та поєднуючи сферу виховання та право можемо стверджувати, що правове виховання покликане, з однієї сторони, транслювати зразки та норми правової культури, її головне сутнісне призначення та механізми функціонування із захисту особистості та суспільства від державного та будь-якого іншого свавілля, а з іншої – передавати особі, яку виховують, бажані для керуючого суб'єкта, коли вже він оволодів правом, напрямки та норми діяльності як нібито загальні, абсолютні, необхідні, імперативні. І чим сильніше розходження (аж до протилежності) останнього призначення правового виховання з першим, тим менш ефективною є право виховна діяльність і тим більш суперечливим, нестійким та нестабільним виявляється її результат – правова культура вихованця та суспільства в цілому. Правове виховання таким чином предстас у вигляді способу трансляції правової культури, передачі правового досвіду,

норм правової діяльності, правових ідеалів та механізмів вирішення конфліктів у суспільстві [1].

Правове виховання співвідноситься з правовою культурою як засіб та мета, тому ці поняття не можна ототожнювати. Рівень правової культури є результатом правового виховання. Однак є і зворотній зв'язок, коли правовиховна діяльність повинна бути досконалою, тобто відповідати цільовому та фактичному стану правової культури суспільства в цілому.

У деяких випадках правове виховання намагаються підмінити правовою освітою, що фактично представляє собою лише систему юридичного всеобучу. Натомість правове виховання як цілеспрямована діяльність, котра має певні організаційні форми (у якості однієї з яких можливо розглядати й правовий всеобуч), здійснює перш за все ідейний та морально-психологічний вплив на свідомість, волю та поведінку молоді, їх груп, та спрямована на формування в них правильного орієнтування у сфері дії права, його принципів, норм та інститутів, на сприйняття всіх елементів правової культури держави та суспільства як власних.

Особливістю правового виховання є й те, що вимоги, виражені у приписах законодавства, переводяться спочатку у внутрішні установки (мотиви) та переконання громадян, а потім – у реальну правомірну та соціально-корисну поведінку, вчинки, діяльність [2]. Тому процес правового виховання – це не тільки передавання деяких основних знань про право та формування правових переконань, а й також формування творчо активної життєвої позиції у правовій сфері, прагнення до ініціативного використання своїх прав та обов'язків, до самостійної участі в діяльності з укріплення законності та правопорядку, поліпшенню якості законодавчих актів та правового регулювання суспільних відносин [3].

У науковій літературі висувається безліч міркувань щодо того, з чого слід починати правове виховання окремих категорій громадян. Приміром, В.О.Бурмістров вказує, що перш за все необхідно виховати у громадян та посадових осіб необхідного для суспільства й держави належного відношення до права. Саме це, на його думку, і є головним у правовому вихованні, складає його мету та зміст, сприяє укріпленню структур правової держави [4].

Але, не кожна людина розуміє, у чому полягає його благо та як до нього можна наблизитись, тому і необхідний комплекс виховних захо-

дів, які готують людину до нового життя у майбутньому. Комплекс цих виховних заходів у правовій сфері називається правовим вихованням, а саме воно є засобом правового прогресу.

Як і будь-яка система, правове виховання включає у себе ряд компонентів: цілі та завдання, об'єкти та суб'єкти, засоби та зміст. Не викликає заперечень, що основне значення при цьому має точне визначення цілей та завдань формування правової культури.

Можна зробити висновок з аналізу існуючих наукових публікацій [5] та практичної діяльності з правового виховання. Цілі практичної діяльності відносно студентської молоді мають бути спрямовані на:

- засвоєння кожним студентом основних принципів та норм права, зокрема, щодо основних прав і свобод людини та громадянина;
- формування особистого переконання та звички дотримуватись чинного законодавства з відповідальністю за виконання покладених обов'язків;
- створення активної громадянської позиції.

До завдань, що виникають із цілей правового виховання та освіти, необхідно віднести:

- 1) формування ставлення до Конституції та чинного законодавства України як до загальногромадянських цінностей, що втілюють здобутки у розбудові української державності;
- 2) формування переконання, що людина, її права і свободи повинні бути головною цінністю суспільства й держави;
- 3) забезпечення достатнього засвоєння такого обсягу юридичних знань, який є необхідним для подальшої життєдіяльності, в тому числі й професійної;
- 4) прищеплення студентам усвідомлення необхідності правильного розуміння змісту та функцій правової культури.

Окремі дослідники виділяють у правовому вихованні три основні блоки цілей: пізнавальний, емоційний, поведінковий.

Перший «блок» цілей правового виховання охоплює цілі правової освіти і включає в себе розвиток системи правових знань, підвищення рівня розуміння права, правових цінностей.

Інші два блоки правового виховання – емоційний та поведінковий – відносяться до правового виховання у вузькому розумінні. До поведінкового блоку слід віднести: участь громадян у правотворчості, процесі за-

стосування права у сфері державного управління, виборі правомірного варіанту поведінки. Зрозуміло, що таке завдання поставлено не лише перед правовим вихованням, а й перед правовою освітою та освітою взагалі. У свою чергу емоційні цілі правового виховання включають у себе виховання в кожного громадянина почуття поваги до права та правової системи. Цілі правового виховання близькі за своїм призначенням до цілей правової освіти. Тому запропонована їх класифікація відносна та умовна.

Зміст, суб'єктивний та об'єктивний склад системи правового виховання залежить від того, яка мета ставиться перед виховним процесом. Якщо метою виховання вважати розповсюдження правових знань, то в цьому випадку все зводиться до правового просвітництва. Якщо мета правового виховання спрямована на формування правових переконань, тоді процес правового виховання обмежено набором таких засобів та методів, дія яких спрямована на формування правосвідомості особистості, тобто на «суб'єктивну сторону» механізму правового регулювання.

Якщо перед правовим вихованням стоїть комплексна мета щодо формування правової культури особистості, то змістом правовиховного процесу, від розповсюдження правової інформації через етап формування ціннісних орієнтацій та навичок правомірної поведінки, є формування соціальної правової активності. Таким чином, про правову культуру, яка створюється одночасно як культура правосвідомості суб'єкта та культура його правомірної поведінки, можливо вести мову тільки при органічному поєднанні в процесі формування її пізнавального та практичного аспектів правовиховного процесу [6].

Таким чином, базуючись на викладеному, можемо виділити наступні умови підвищення правової культури:

1) у сфері загальнодержавної стратегії: спрямованість державної політики на захист інтересів особистості, вироблення єдиної правової політики, забезпечення добробуту громадян, дотримання Конституції і законів всіма державними органами;

2) у сфері правотворчості: професіоналізація законодавчої діяльності, надання населенню права законодавчої ініціативи, поширення знань в області юридичної техніки, широке публічне висвітлення законопроектної діяльності, посилення юридичної відповідальності за порушення прав і свобод громадян;

3) у сфері правозастосування: суворе та неухильне дотримання законності, розвиток судової системи, удосконалення практики діяльності правоохоронних органів і установ;

4) у сфері правового виховання: підвищення загальної моральності громадян, популяризація правових знань (у тому числі через засоби масової інформації), використання рольових ігор і практичних ситуацій, застосування методів реклами і «public relations», розвиток сімейного правового виховання;

5) у сфері правової науки та освіти: подальший розвиток наукових досліджень у галузі правової культури, подолання розриву між наукою і практикою, підвищення ефективності вищої юридичної освіти, поглиблення вивчення юридичних дисциплін у неюридичних ВНЗ.

Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів (ВНЗ), адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Освітня і виховна діяльність навчального закладу повинна знаходитись у тісному взаємозв'язку, доповнюючи і збагачуючи одна одну. Оновлення змісту загальноосвітніх, соціально-гуманітарних дисциплін повинно бути підпорядковано меті формування у студентів національної самосвідомості, патріотизму, *правової* і економічної грамотності, соціальної активності, загальної культури особистості, що базується на надбаннях української та світової культури.

Динамічні зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують постійного вдосконалення системи виховної роботи і наближення її форм і методів до потреб сьогодення. Розглядаючи сьогодення як епоху розвитку творчої особистості, ми мусимо вести пошук нових педагогічних технологій, які сприяли би створенню середовища, що розвиває, навчає і виховує. Формування творчої особистості шляхом підсилення організаційно-виховної, культурно-освітньої роботи серед студентів у новій національній моделі вищої освіти стало можливим у зв'язку з відродженням нації, розвитком національної самосвідомості, демократизацією і гуманізацією суспільства, розвитком народного самоуправління.

Згідно з Концепцією основною метою виховання має бути набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних на-

дбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина України, духовності, художньо-естетичної, правової, екологічної, валеологічної, гендерної культури.

Чинне законодавство не обмежується визнанням за доцільне проведення лише правового виховання, вказуючи на необхідність здійснення *правової просвіти*. Це більш широке поняття, бо відповідно до Закону України «Про освіту», правова просвіта здійснюється в основному системою освіти України та включає у себе:

- викладання правових дисциплін і правове виховання;
- підготовку, розповсюдження і популяризацію юридичної літератури;
- роз'яснення чинного законодавства;
- поширення правової інформації;
- державний контроль за ідеологічним змістом правової освіти [7].

Таким чином, саме навчальні заклади освіти і мають стати в Україні головним інструментом правової просвіти молоді, а не лише правового виховання.

Особливості правового виховання та правової освіти у студентів технічних (неюридичних) вузів у першу чергу викликана достатньо специфічним підходом до цієї дисципліни, що зазвичай не розглядається як важливий та загальнообов'язковий предмет не тільки студентами, а і викладачами. Наслідком цього є незначний відсоток лекційних та семінарських годин, які відводяться для вивчення правових дисциплін.

Приміром, у Національному технічному університеті «ХПІ», *правознавство* викладається на таких факультетах у наступному обсязі:

Н (2 курс) – 60 год. (32 аудиторні); ІТ, АП, ЕМ (3 курс) – 81 год. (32 аудиторні); ІФ (3 курс) – 60 год. (24 аудиторні); Н (3 курс) – 60 год. (32 аудиторні); ЕМБ, ТМ, ТОР, МТ, МШ, І (3 курс) – 32 год.; КІТ, І (3 курс) – 30 год.; ІФ (4 курс) – 60 год. (32 аудиторні); МШ, ФТ, І (4 курс) – 32 год.; Е (4 курс) – 81 год. (32 аудиторні); БФ, ЕК, ЕІМ (2 курс) – 120 год. (32 аудиторні); МШ, ФТ, І (4 курс) – 32 год.

Ураховуючи, що більшість провідних галузей права (конституційне, цивільне, сімейне, трудове, кримінальне тощо) вивчаються лише у межах названого вище лекційного курсу, можемо стверджувати про невисокий потенціал утворення у свідомості студентів необхідного обсягу знань. Також слід зауважити, що за такого обсягу проблематичним

є навіть доведення до відома студентів всіх питань курсів (фактично, «примітивні» лекції з правових питань), вже не говорячи про винайдення часу на правове виховання.

Щодо спеціальних предметів, то студентам викладаються: «Господарське право», «Розпорядження правами інтелектуальної власності та їх захист», «Договірне право», «Право інтелектуальної власності», «Інвестиційне право», «Правові основи підприємництва», «Міжнародне приватне право» та «Правові засади управлінської діяльності», але також на певних факультетах, як правило, на 5-му або 6-му курсі, та у достатньо звуженому обсязі.

Викладене доводить про недостатність об'єму включення до програм курсів правових дисциплін. При складанні навчальних планів необхідно мати на увазі, що рушійною силою, як сутності, так і педагогічної основи правової культури студента, є правова інформація. Ця проблема тісно пов'язана з реформуванням системи юридичної (і в цілому – гуманітарної) освіти, яка, на жаль, не сприяє у повній мірі формуванню правової культури молоді. Навіть за наявності такого позитивного моменту, як робота по формуванню не просто правової культури, а фахової, професійної культури (тобто, вивчення галузей права, що безпосередньо пов'язані з майбутньою професійною діяльністю студентів), обсяги викладання є вельми недостатніми та не можуть забезпечити необхідного впливу на правосвідомість молоді.

Водночас треба звернути увагу на те, що студенти першого курсу взагалі не охоплені правовими дисциплінами, хоча доведено «ризикованість» віку 18–22 роки, що зумовлює необхідність якомога завчасного правового виховання особистості.

Отож, складається враження, що правове виховання для системи неюридичних закладів освіти – діяльність стороння, чужа, така, що проводиться суто формально та тримається на ентузіазмі окремих педагогів з права. І це при тому, що перехід нашого суспільства від соціально орієнтованого до особистісно орієнтованого типу життєдіяльності та культури, розширення й поглиблення прав і свобод громадян висуває серйозні вимоги до системи освіти взагалі та до юридичної освіти зокрема.

Необхідно звернути увагу іще на один момент. У 1950 році в рамках Ради Європи прийнято Європейську Конвенцію про захист прав і

основних свобод людини. Це перший на європейському континенті міжнародно-правовий документ, що містить перелік основних громадянських та політичних прав людини, систему контролю за їх здійсненням у межах кожної країни-члена Ради Європи.

Ратифікувавши цей документ, Україна відкрила для себе механізми захисту прав людини, підтвердила свою рішучість дотримуватись зобов'язань, взятих на себе при вступі до Ради Європи. У зв'язку з цим у вузах на високому рівні повинна проводитись робота, спрямована на розширення і поглиблення знань студентської молоді щодо прав людини і громадянина. Головне завдання цієї роботи – сприяти формуванню правового світогляду молоді, який включає як систему теоретичних поглядів на права і основні свободи людини, так і відповідну життєву позицію, моральні та ціннісні орієнтири, ідеали, переконання. Тому слід розглянути питання про обов'язкове включення у рамки навчальних програм «правознавство» та інших правових лекційних курсів з прав людини і основних свобод, забезпечивши їх викладання на першому–другому курсах всіх, без винятку, факультетів. Подібна пропозиція є тим актуальнішою, що визнані світовим співтовариством загальнолюдські цінності є незмінними практично для всіх держав світу, тому введення подібного курсу у практику правової освіти студентів технічних вузів буде мати важливе значення як для української молоді, так і іноземців, що навчаються у цих освітніх закладах.

Суспільство формує соціальне замовлення на висококваліфікованого та культурного, відповідального та творчого спеціаліста, що може вирішувати нестандартні, складні завдання з реалізації прав людини, громадянського суспільства у повсякденному житті [8], що не може не відбиватися на підвищенні вимог до правового виховання.

Проблемним нині є і питання про самих вихователів, тобто, кадрів, які повинні вирізнятися високим професіоналізмом у галузі права, відповідною педагогічною майстерністю та високими моральними якостями. Це обумовлено потребою не тільки висвітлити правові питання, а і передати слухачам своє ставлення до правових цінностей – глибоку повагу до них, переконаність у необхідності дотримання положень законодавства тощо.

Важливе значення для цієї діяльності має такий показник, як рівень свободи викладання. Дослідження доводять, що ніякі заходи не

здатні змінити стан правової освіти на краще, якщо залишиться пануючим догматичний метод чи стиль, «атмосфера» викладання суспільних в цілому та правових зокрема дисциплін, коли студенту підноситься лише готова та виключно одно варіантна, «єдино вірна» інформація. Відмінності розвиваючого методу навчання від догматичного навряд чи можна здійснити за лінією збільшення або зменшення кількості навчальних часів, які відводяться на ту чи іншу правову дисципліну, за лінією включення нових тем, зміни навчального режиму, впровадження активних методів викладання, правових ігор тощо. Відмінності, за визначенням О.І. Семітка, лежать набагато глибше – у рівні свободи людини в соціумі взагалі та рівні свободи викладачів, дослідників, студентів зокрема, у дозволеному обсязі творчості педагогічної та навчальної діяльності, у праві на самостійний пошук істини, у праві на вироблення власної думки і, нарешті, навіть у праві на помилковий погляд [9].

Такий засіб правової освіти, як читання лекцій представляє собою лише зовнішню форму того чи іншого способу навчання. Внутрішня сторона полягає у поглядах самого викладача. У першому випадку він лише навчає, а слухачі сприймають матеріал та запам'ятовують його, а ось у другому – вони привчаються думати самостійно. Саме такий підхід і видається більш актуальним в умовах сьогодення.

Список літератури: 1. Семітка А.И. Развитие правовой культуры как правовой прогресс. – Ек-бг: Изд-во УГЮА, ГУ, 1996. – С. 222. 2. Кудрявцев В.Н., Лукашева Е.А. Новое политическое мышление и права человека //Вопросы философии. – 1990. – №5. – С.7–9; Тихомиров Ю.А. Закон, стимулы, экономика. – М.: Юрид. лит-ра, 1989. – С. 227–143. 3. Оксамытний В.В. правомерное поведение личности. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 52–55. 4. Бурмистров В.А. Роль правовой культуры в формировании социалистического правового государства. Дисс...канд... юрид...наук. – Х.: ХЮИ, 1990. – С. 71. 5. Головченко В.В. Эффективность правового воспитания: понятие, критерии, методика измерения. – К.: Наукова Думка, 1985. – С. 24–26. 6. Меньюк О.А. Формування правової культури підприємця: теоретичні та прикладні аспекти / Автореф. дисс... канд...юрид.наук. – К, 2003. – С. 8–9. 7. Ганзенко О.О. Формування правової культури особи в умовах

розбудови правової держави. Дис.канд....юрид...наук. – Запоріжжя, 2003. – С. 87. 8. Семитко А.И. Развитие правовой культуры как правовой прогресс. – Ек-бг: Изд-во УГЮА, ГУ, 1996. – С. 238. 9. Семитко А.И. Развитие правовой культуры как правовой прогресс. – Ек-бг: Изд-во УГЮА, ГУ, 1996. – С. 240.

*Дубініна О. М.
НТУ «ХП»*

СТРУКТУРА ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ІНЖЕНЕРНІЙ ШКОЛІ

Залучення до сучасної університетської едукології інноваційних педагогічних технологій з одного боку є органічним і логічним процесом, а з іншого – досить складним, особливо при викладанні студентам фундаментальних дисциплін, до яких відносяться майже всі предмети математичної предметної області, серед яких: математичний аналіз, дискретна математика, математичне програмування, чисельні методи, математична статистика, теорія ймовірностей, алгебра і теорія чисел тощо. Проте аналіз останніх досліджень і публікацій цього питання підтверджує його актуальність [1, 4, 6, 7].

Педагоги мають справу з найскладнішим видом виробництва, який доступний людству на теперішній час – це духовне виробництво. Найбільші педагогічні прорахунки і негаразди у вищій школі виникають, за спостереженнями автора тоді, коли вчені, які мають справу з професійною підготовкою інженерних кадрів забувають, що вершиною їх науково-педагогічної діяльності у підсумку є не трактор або турбогенератор, а людина яка ці механізми створюватиме, удосконалюватиме і експлуатуватиме в майбутньому. Навколо вченого-педагога, який має учнів і послідовників, розвивається і створюється справжня наука. З цієї причини на певному етапі своєї педагогічної практики у деякої частини педагогічного співтовариства виникає потреба і бажання саме технологізувати свій позитивно-результативний досвід, аби залишити його наступним поколінням педагогів, показати продуктивніші шляхи досягнення педагогічної мети.